

PERIÓDICH DESENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any II

Barcelona 10 de Novembre de 1881

Núm. 49

PREUS DE SUSCRIPCIÓ					Se publica 'ls dias 10, 20 y 30 de cada mes	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR		
ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	ANY		SEMESTRE		
Espanya	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	DIRECTOR-PROPIETARI CARLOS SANPONS Y CARBÓ UNIO, 28 BARCELONA	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Països de l' Unió Postal	76 »	40 »	»	»		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata	6 » »	3'50 » »
No 's servirà cap suscripció que no 's pagui per endavant						Y en los altres països, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT — CRÓNICA GENERAL, per Ramon E. Bassegoda. — NOSTRES GRABATS, per Eduart Tàmaro. — LA DESCONSOLADA (continuació), novela de Benjamin Barbé. Traducció de Narcís Oller y Moragas. — Recorts d' Enrich Heine. Lo RETORN (continuació) per Joaquim Rivera y Bertran. — LAS LANGSMEINDES DE LA SUISSA (acabament) per V. Almirall. — JULIÀ GAYARRE, per J. M. Pascual. — LO PENSAMENT CAPDAL DEL CENTRO CATALÀ EN LA HABANA, per Gabriel Costa y Nogueras. — NOVAS. — BELLAS ARTS, per Francesch Barado.

GRABATS — JULIÀ GAYARRE. — LA TARDOR. Composició y dibuix de Joseph Llovera. — GALERÍA DE VÍCTOR MANUEL. — DON JOSEPH PEREZ MORIS, director del Boletín Mercantil de Puerto-Rico, alevosament assassinat lo dia 30 de Setembre de 1881.

CRÓNICA GENERAL

Ha qui en aquestas horas ignore tota la trascendencia y magnitud dels pressupostos presentats per lo ministre d' Hisenda senyor Camacho?

Hi haurá qui no tinga noticia de la manera favorabilísima com han sigut acullits en nostres centros bur-sàtils?

Donchs ja no 'ns toca més que alegrarnos y fregarnos las mans de satisfacció, puig qu' essent los valors públichs, segons opinió de molts, lo reactiu més sensible pera acusar la riquesa y la prosperitat d' una nació, es precis reconeixer que la hisenda espanyola va per tan favorables camins, que prompte nos hem de trovar en disposició de retirarnos tots per richs.

Re hi fa que nostras industrias, reduhidas al més llastimós estat de post-ració, escassament produixen pera pagar los numerosos impostos ab que se las ve agoviant tots los dias; los únichs interessos qu' á Espanya dehuen tenirse per respectables, son los d' aquestos rentistas que deixan diners al govern al reixanta per cent y pera lo qual, en cambi, no pagan

JULIÀ GAYARRE
Fotografía Hebert Madrid

ni un céntim de contribució; pague en hora bona lo laboriós productor qu' ab sa industria dona 'l pa á un gran número de familias.

Tals son las ideas de justicia que professem en aquestos temps afortunats, y que certament no son las més á propòsit pera estimular los hàbits de treball dels espanyols, que be necessitan de tota lley d' estimuls, segons l' opinió d' alguns esperits malévols.

Com si 'l no produhir res no fos ja un verdader crim, los governs tots, se afanyan á concedir franquicias y á lliurar de tota carga á aquestos sers, que foran completament inútils si no fossen altament perjudicials.

Despres d' aixó no hi ha qu' extra-nyarse d' aquest espectacle gens edificant que 'ns están oferint cada dia aquestos petits industrials, corrent afanyosos al Bolsin pera exposar casi inconscientment los escassos capitals que á forsa de treball logran fer rendir á sa industria, que 's desarrolla d' una manera raquítica, gracias á que se 'l hi escatima 'l capital que 's destina de la manera més imprudent á las operaciones més arriscadas; y encara si 'l mal parés aquí... pero no son solsament petits industrials de curts coneixements, en los quals l' idea de la ganancia domina á todas las demás, sinó que també las classes que debem suposar més ilustradas y dotadas de sentiments méns utilitaris, senten també aquest desvaneciment que 'ls fa descuidar una professió que potser hauria pogut immortalisar son nom. Lo metje de numerosa y distingida clientela y lo advocat que potser estava destina á ser una gloria del foro, se senten avassallats, com lo més vulgar botiguer, per l' afany de l' especulació.

¿No ha de conduhirnos aixó d' una manera inevitable á un gran rebaixament en los caràcters?

Tals son las ideas que se 'ns ocor-

ren cada dia al llegir en los periódichs ministerials los ditirámichs elogis que dedican á la gestió del govern, y particularment al senyor ministre d' Hisenda, ab sos famosíssims pressupostos, que molt serà, que despres de ben garbellats, no vingan á ser altra cosa qu' un *mons parturiens* de lo més ridícol que puga donarse. Per de prompte resulta, que despres de suprimir l' impost de guerra sobre 'l paper sellat, aquest nos ha de costar més car que quan gravitava sobre d' ell l' impost suprimit; també nos fa gracia del impost sobre la sal, pero en cambi ve á sustituirlo un altre que deurá pagar tothom, fins lo que volgués prescindir de tan preciosis condiment; se rebaixa 'l tipo de la contribució territorial, pero en cambi lo pobre llogater que no posseheix la més petita finca, deurá pagar un altre impost, que segurament pagarà de molt bona gana, sabent que son propietari s' ha aliviat en gran part de l' abrumadora contribució que sobre d' ell pesava.

En fi, res d' aixó nos extranya, sabent que 'l senyor Camacho es un lliure-cambista de pura rassa, perque á tal género de miracles de sobras nos hi tenen acostumats los que professan sas ideas econòmiques.

Sort tindrem de que en cas de que no poguem tocar totes las ventatjas dels plans del senyor ministre, podrem aconsolarnos ab los magnífichs resultats que 'ns ha de donar lo plantejament de la base 5.ª de la lley aranzelaria, qu' ab una energia, certament digna de millor causa, ha promés portar á cap lo Sr. Camacho. Res hi ha valgut que 'l trevall nacional, al sentirse mortalment ferit ab l' anunci de tan impremeditada reforma, haje aixecat son crit fins á las més elevadas regions, posant de relleu tota la trascendencia de la mateixa pera 'l pervenir de nostra decadent producció; tan sentidas queixas han lograt tan sols respostas de desdeny, y casi per caritat s' han admés alguns catalans en la comissió general de pressupostos que presideix aquest fervosíssim deixonable de l' escola lliure cambista Sr. Moret y Prendergast.

* *

Al veure com de tal manera 's disposa dels milions de la nació, hem de sentir un íntim consol al veure com la Diputació de Barcelona dedica la respectable suma de deu milions de pessetas á la construcció del grandió edifici en que s' han d' instalar las institucions provincials d' ensenyansa, dato eloqüentíssim, que pot donarnos idea de tot lo que podríam esperar de l' iniciativa de la provincia, á ser possible que lograssem afluxar tot lo que fora convenient los llasos de la centralisació que 'ns subjecta.

Los reputats arquitectes Srs. Vilaseca y Domenech, son los autors del projecte, que habent sigut premiat en lo concurs especial que pera l' objecte obrí nostra corporació provincial, acaban de modificar últimament, á fi de poder allotjar de la manera convenient l' Institut de 2.ª ensenyansa, l' Escola Normal, las d' Enginyers industrials, Bellas Arts y Arquitectura, l' Academia y Museo de Bellas Arts y la Comissió provincial de Monuments històrichs y artístichs.

Encara que no fos pera 'l noble objecte á que 's dedica l' edifici aquest, deuríam alegrarnos de sa instalació per lo qu' ha de contribuir al millor efecte del carrer de Ronda, ahont aquell ha d' empassar.

Figúrense nostres lectors lo que serà aquella hermosa vía despres de terminat aquest edifici de dimensions may vistas en Barcelona, puig ocuparà 'l doble de terreny que l' actual Universitat.

Gracias á las modificaciones introduhidas en aquest projecte per efecte dels informes donats per los jefes del establiment d' ensenyansa que en ells deuen tenir cabuda cada un d' aquests ocuparà un cos d' edifici distint, ab entrada particular, però combinat de tal modo que 's comunican tots entre sí, de manera que quan sia necessari podrà recorreus tot l' edifici sense necessitat de sortir al exterior. La fatxada de cada establiment acusa ja en sos motius de decoració la índole dels estudis que en ellas se donan, sens que per aixó 's trobe la més petita desarmonia ab lo conjunt general.

Las classes de la Escola de Bellas Arts están situadas al rededor del vestíbul, situat en lo cos central del establiment, y entre ellas cridan l' atenció las que 's destinan pera 'ls estudis del natural en dibuix y en colorit.

Lo vestíbul que acabem d' anomenar es verdaderament notable; lo forma un gran pati semicircular, ab una gran armadura de ferro y cobert de cristalls que en cas de necessitat pot utilisarse com á saló.

Lo saló d' actes, situat en lo pis principal dessobre 'l vestíbul, es grandió á tot serho, tant per sas proporcions com per sa decoració sumptuosa, y 's revela en la fatxada del mateix per detalls completament nous y elegants.

L' Academia de Sant Fernando te ja en son poder, pera examinarlo, aquest projecte; tan prompte com aquesta corporació l' haja informat favorablement, comensarán las obras, á las que nostra corporació provincial se proposa donar lo major impuls possible.

Lo dia en que aquest edifici estiga ja terminat Barcelona podrà dir que té 'l millor edifici destinat á ensenyansa que hi ha en lo mon.

* *

Asmodeo es lo pseudónim d' un elegant escriptor que fa las delicias dels lectors de «La Epoca» diari de Madrid, y al mateix temps d' un bon autor drámatic que haurán segurament aplaudit algunas vegadas en nostres teatres los lectors d' aquests articles.

Don Ramon de Navarrete, que tal es lo nom de la persona aludida, acaba de visitar á Barcelona, y tal deu haver sigut la impresió que en ell deu haver causat nostra ciutat que acaba de publicar en *La Epoca* un article que recomanem eficazment als paisans del elegant escriptor; tals son las paraulas d' elogi que té pera nostra estimadíssima ciutat.

Parla del clima de Barcelona y estranya que las familias opulentas, las personas delicadas no l' hagen escullida pera sustraers als rigors del hivern, que en concepte del senyor Navarrete, no 's coneix en nostra ciutat, puig que en ella 'l termómetro may baixa de cero; baix aquest punt de vista, la considera superior á Niza. Barcelona, segueix lo senyor Navarrete, posseheix 'l Liceo qu' es un dels millors teatros d' Europa en lo qual hi cantan los primers artistes del mon, en lo qual ha donat lo exemple á Madrid com l' hi ha donat també possehint avans que la coronada vila l' alumbrat per gas, los ferro-carrils y 'ls tramvias.

Admira també *El Siglo*, aquest colosal establiment qu' acaba d' obrirse, y 'l compara al *Louvre*, *le Printemps* y *le bon Marché* de Paris; y las *Termas de Cataluña*, casa de bany que te per molt superiors á las de Fransa, Inglaterra é Italia.

També 'ns concedeix la superioritat sobre Madrid en los restaurants que possehim, puig reconeix que 'ls de Lhardy, *Los dos Cisnes*, Fornos, La perla y el Café Inglés, no poden competir ab los del Liceo, de Justin, de Paris y sobre tot ab lo de Mr. Martin; l' hi crida igualment l' atenció lo magnífich café de Colon y la Sala Beethoven á la qual dedica las més entusiastas paraulas.

Y despues de parlar del Ateneo Barcelonés, del Circo Ecuestre y del Circol del Liceo, exposa també l' opinió que ha format de las barceloninas, de las que diu que posseheixen la gracia y la belleza de las donas espanyolas, realzadas per una esmeradíssima educació fent igualment justicia á sas nobles virtuts que forman lo millor de sos atractius.

Y acaba fent notar que la policia urbana de Barcelona está molt per dessota de lo que reclama sa importancia de ciutat de primer ordre.

En lo qual també hi estém conformes.

* *

Los teatros, en lo que va de temporada no 'ns donan motiu de queixa; tots fan la seva obligació recullint aplausos y diners á mans plenas. Lo Liceo, que pe 'l be que l' hi volem deuria fer méns freqüents las suspensions de las funcions qu' anuncia, continua fent lo seu agost ab la veu sens rival d' En Gayerre, que segueix excitant lo mateix entusiasme del dia del seu debut y la Cepeda, y en Nanetti, cada un ajudantlo pel seu cantó. Y ara per acabarnos de probar l' empresa sa inteligencia y l' entusiasme que sent per l' art nos acaba de presentar á n' en Maurel que ja tothom sap qu' es lo millor barítono del mon y qu' en l' *Aida* nos va fer un Amonasro de primé ordre.

Al Principal, per lo seu cantó també no 'ns donan sinó motius d' alabansa, puig lo senyor Brugada ha portat á aquest teatro una companyia dramática, que dient tan sols que la dirigeix l' eminent actor senyor Catalina, ja está dit tot; y á aixó 's deu que poguem sentir las millors obras del teatro castellá, interpretadas d' una manera acabada.

A Romea lo senyor Soler continua recullint aplausos ab lo seu *Cercol de foch*. Últimament s' hi han estrenat duas pessas, una del senyor Riera y Bertran, que tan ventatjosament coneixen los lectors de *LA ILUSTRACIÓ*, titolada, *Si fá ó no fá*, que fou molt ben rebuda del públich; y altra del senyor Fontova, aquest simpátich artista del teatro catalá, que sens disputa es dels millors qu' ha produhit; *La casa de 'n Garlanda*, que aixís se anomena la pessa del actor poeta obtingué l' éxit més satisfactori en lo dia del seu extreno que fou lo del benefici del autor.

Y fins lo Circo logra ben justament lo favor del públich ab una regular companyia de sarsuela que fa tot lo que pot pera donarnos á coneixer las millors obras del seu repertori catalá y castellá. Restablert de sa malfaltia lo senyor Abella s' han reanudat en aquest teatro las representacions de la *Cova dels Orbs* que segueix obtenint del públich la mateixa acceptació que va tenir en lo dia del estreno. Ben content ne pot estar lo aprofitat mestre senyor Gabanyach autor d' aquesta opereta catalana.

RAMON E. BASSEGODA.

NOSTRES GRABATS

JULIÀ GAYARRE

Veges l' article que 'n altre lloch de aquest número publicuem, degut á nostre amic don J. M. Pascual.

LA TARDOR

Aixís com los fruits de la terra, madurats á la tardor ostentan tots los esplendors de son color y l' entera morbidesa de sas formas, sens l' incitador é irresistible atractiu de las galanas flors; arribada també la segona joventut de la dona, esclatan del tot sos atractius sens la vaguetat y vivesa inseparables de la primera etat ó primavera de la vida.

Es ja mare, forma lo través noyet que du per la ma sa major delicia en la terra; y segura d' ella mateixa, coneixedora de sos encants y amiga encara de brillar entre las demás, la dona busca ab coqueteria la manera de fer resaltar sa esbelta figura, l' expressió viva y agraciada de sa fesomia y últimament sa manera de vestir elegant sens afectació, y fastuosa sens sobra d' adornos.

Aixó es lo que ha volgut representar lo distingit dibuixant senyor Llovera per medi de l' excelent composició que reproduhim, en la que una jove mare passeja ab son fill que codicia portarsen unas hermosas fruytas; preciosis assumpto tractat ab molta delicadesa y perfectament enquadrat per una naturalesa, si be frondosa, no exuberant ni riallera com ho son los primers brots de las novas y verdejants branca primaverals.

Repetidas han sigut las ocasions en que havem tingut ocasió de ponderar lo mérit de las composicions y felis execució de las mateixas per lo senyor Llovera y certament la que avuy reproduhim, es una de las en que més brilla sa manera de fer, avans que tot expressiva, esmerada en los detalls, cuidada en tots los accessoris que dehuen fer resaltar l' assumpto, com ho es en lo nostre la sombrilla japonesa posada com al descuyt si be ab gran estudi pera lo resultat de la agraciada testa de la dama; y vaporosa en lo conjunt tal vegada ab algun excés; qualitats que si be son genéricas de las més de las escolas modernas, las accentua particularment lo senyor Llovera, sens caurer en lo sensualisme ó en la rebuscada incorrecció, que sols confia en l' efecte remarcable dels constracts; defectes per tots reconeguts en altres dibuixants, nostres compatricis.

GALERÍA DE VÍCTOR MANEL

Entre las obras modernas que figuran notablement per sa grandiositat y bon efecte estétich, deu contarse en primer lloch la soperba galería de Víctor Manel II á Milan, inaugurada á principis de 1879.

Reproducció en certa manera de las grans construccions clásicas, revela en tots sos detalls inventiva y potent imaginació pera donar moviment á las masses, lleugeresa en las columnas y remarcable bona disposició; pera que sobreposadas no s' embrassen ni destruescan l' armónich bon efecte del conjunt.

L' arch que dona pas á la plassa del *Duomo*, (la Catedral) mideix 15 metres d' amplaria per 27 d' alsaria; essent per lo tant, únicament superat per lo de l' Estrella de Paris. Son autor l' arquitecte Menjoni, construhí aquest famos arch y galería, ab marbre de Carrara, granet de Barenó y pedrã de Viggia, habent lograt produhir una obra de gran efecte y de general fama.

Es curiós recordar aquí com á datos comparatius, los següents:

L' arch de Trajá á Benevento, mideix 13'50 d' amplaria y 15'30 d' alsaria.—L' arch de Constantí á Roma, 17 d' amplaria per 18 d' alsaria.—L' arch del Carrousel á Paris, 17'90 d' amplaria per 14 d' alsaria.—L' arch de Semprone á Milan, 24 d' amplaria per 25 d' alsaria; y finalment, lo ja citat arch de l' Estrella de Paris, 45 de amplaria per 46 d' alsaria.

DON JOSEPH PEREZ MORIS

DIRECTOR DEL BOLETÍ MERCANTIL DE PUERTO-RICO; ALEVOSAMENT ASSESSINAT LO DIA 30 DE SETEMBRE DE 1881

Associantse *LA ILUSTRACIÓ CATALANA* al dol de la premsa de Puerto-Rico ab motiu del alevós assassinat de don Joseph Perez Moris, Director del *Boletí Mercantil*; ha volgut honrar sas columnas ab la reproducció de son retrato.

Nascut nostre malogrado colega, lo dia 23 de Janer del any 1840 en lo Concejo de Villaviciosa, en Astúrias, als 14 anys passá á l' Habana pera reunir-se ab un oncle seu; ingresá en l' escola de Cuba pera carreras especials é incorporat més tart al cos de telegrafistas, per sa ilustració, li foren obertas las columnas del *Progreso*, ahont escrigué diferents articles y folletins que foren justament elogiats.

Ascendit en 1865 á telegrafista de primera classe, y agitante per aquell temps ab vivesa los partits polítichs de Cuba; se declará en favor dels que demanaban reformas liberals, sens sospitar sas últimas tendencias sepa-

ratistas. Llavors escrigué aquelles célebres paraules: «May ha entrat en ma consciència consentir en quant de mi dependesca, que un palm del territori espanyol se aparte de son tot: mon lliberalisme es purament espanyol.»

S'alià ab lo conegut escriptor don Eduart Asquerino, á fi de que la gran Antilla tingués lo dret d' elegir sos representants pera lo Congrès nacional, com las demás provincias espanyolas; y delatat falsament com separatista, per sos enemichs polítichs, al Capitá general Lersundi, ab dificultat lográ fer plena demostració de sa ignocencia.

Fou anomenat gefe de l'estació de Cárdenas y en 1857 de la de Matanzas, visitant allí las covas de Bellamar, que descrigué magistralment en lo folletí del *Boletí de Cárdenas*. Dos mesos després fou destinat per lo general Manzano pera la colocació del cable entre Cuba y los Estats-Units, y tingué la gloria d' esser lo primer que vá transmetrer lo pensament humá á la terra de la Florida.

Als 12 de Febrer de 1869, casá ab Adelaida Linn, y fins á 1876 desempeñá lo càrrech de gefe de l'estació telegráfica de Puerto-Rico, resolent llavors dedicarse per complert al periodisme, y en 1871 obtingué lo càrrech de Director del *Boletí Mercantil*.

Desd' aquest moment manifestant sempre gran interès per tots sos companys de professió y per sas families á las que ajudá poderosament per medi de suscripcions per éll iniciadas; se dedicá també á la traducció del francés é inglés de diferents obras literarias, é inopinadament sens la menor sombra de recel, respecte á certs enemichs que no coneixia, ni sospitava; fou alevosament assassinat lo dia 30 del prop passat Setembre, ab general desconsol, crescut encara per la resignació y mansuetut admirable de que doná probas en sos darrers moments, recordantse d' Espanya, son bressol, pe lo que la premsa espanyola no pot méns de rendirli, com ho ha fet, son tribut d' amor y de bon companyerisme.

EDUART TÁMARO.

LA DESCONSOLADA

NOVELA DE BENJAMIN BARBÉ

(Traducció de Narcís Oller y Moragas)

CAPÍTOL X

I

Tinch por!!!

Al cap de vint minuts eram á l'estació. Durant aquest temps mortificava 'l meu esperit atribulat lo pensar com podria endurme'n aquella preuhada caixa y com passarian las sis horas qu' encara mancavan pera marxar.

Declarar lo contingut de la caixa era impossible: me demanarian un permís que jo no tenia. Durla ab nosaltres dins del wagó no m' ho consentirian per sas dimensions, y per altra part no convenia imposar per més temps aquell espectacle á la familia, prou espahordida ja. No 'm quedava altre recurs que barrejarla ab lo nostre equipatge com un simple bulto, lo qual me repugnava molt. Mes, era l' únich medi d' arribar á París sens obstacles y jo no tenia més remey qu' acceptarlo.

Lo altre que 'm capicava no puguí resoldreho tan fàcilment y vaig confiarho á Deu. Potser havia obrat malament deixant tan d' hora lo nostre refugi pera trasladarnos á un lloch tan públich; mes lo desitj de no mortificar més temps á aquella bona gent ab nostra trista presencia m' obligá á ferho.

Després d' haver fet baixar á ma familia y ferla entrar precipitadament á la sala d' espera sense deixarlos mirar enrera, vaig cridar á un home pera que 'm portés ab cuydado aquella caixa de contingut *trencadís* entre 'l demás fato, vaig ferla col·locar ab los baguls hont anava la roba del malhaurat menut y de sos germanets y aní á ajuntarme ab mos pobres *condolguets*.

II

Com que l' hora de marxar era encara tan lluny, la sala estava deserta. Hi troví sols los meus tristament arraulits en un racó y ocupats en aconsolar al petit Raul, qu' estava groch y esglayat d' espant. Lo pobret s' havia ficat al cap una idea terrible. Mirava espahordit tot aquell embalum de baguls, maletas, caixas y farsells que hi havia apilats per terra y demunt del llarch taulell, y 'ns deya:

—¿Tots aqueixos baguls están plens de nens?

No sé com havia comprés que 'l seu germanet anava tancat dins de la caixeta, puig jo no n' havia dit un mot devant seu; mes m' afiguro qu' en sortint de l' hospici, hont ell nos havia vist entrar á tots, sense mancarne cap, notá que n' eixiam un de méns y ab una caixa que avans no duyam, y ab son instint clar, esperonat per la

por, va deduhir la trista veritat del fet. Y heuse'l aquí esporugit y generalisant lo cas fins á imaginarse que totas aquelles caixas no podian contindre sinó criaturas mortas!

Sos altres germans, sense per aixó fer judicis tan falsos, esguardavan també com apesats tot aquell apilament de caixas y baguls.

Per aixó procurí que 'ns deixassen entrar á la deserta sala d' espera, hont pogueren agruparse en sillons de vellut pera estar calentons y provar de dormir.

III

Com que més por me feya la mare que 'ls noys, que en aquesta edat no tenen cap impressió duradera, vaig endurme'n á aquella á caminar un xich per fora, á lo qual se prestá ella de bon grat, puig que si be no havia gosat á dirme, ho desijava ja, tal com jo ho havia sospitat.

Passejarem una estona sense dir res per aquella riba tan ampla que 'm semblá tristíssima.

Tot d' una sento que ma esposa se m' arramba tremolant.

—Qué tens?

—Por!—me respongué quasi á mitja veu.

Aytal paraula me revelá tot l' estrago qu' aquella mort havia fet en son esperit, compreguí ab quant de cuydado havia de tractar á la desconsolada mare y lluny d' avergonyirla per lo exagerada ó inmotivada qu' era sa por, vaig respondre ab tota calma:

—No me n' estranyo gens, filla meva. La teva por es natural efecte del gran y trist esforç qu' has sostingut durant tant temps; es una esgarriansa passatjera, nerviosa que no t' ha de capficar. Pensa que, grat sia al cel, la part pitjor de la prova que Deu y nostre propi amor nos han imposat ja está passada; lo que 'ns manca á fer no es res, en comparació de lo qu' hem fet.

—Ay! sí, ja 'm sento lliure d' un pes immens. Ara t' ho confesso, havia acabat ja las meas forsas: lo qu' has fet aquí está ben fet. Sols te demano una cosa: que no 'm deixes ni un instant. M' he tornat tan criatura com Raul y tinch necessitat de sentirte aprop meu pera no tremolar.

—Ni com ta propia ombra 't deixaré: m' has dit alguna volta qu' al teu costat t' he reemplasat á la teva mare y al teu pare que 't mancavan; d' ara en avant vull esser, pera tu, més que ton pare y ta mare; vull esser ton fillet. Estaré sempre junts, parlaré sempre d' ell, visitaré cada dia sa tomba y aixís nos semblará que no 'ns manca y encara seré felissos.

—Felissos! Ay! aquesta paraula ja no voldrá dir res pera mi en aquest món; tant, que, sense mos altres fills, sols tindria ja un desitj: lo d' anarlo á trovar.—

Aixís parlavam tot passejant; mes, prompte sentirem necessitat d' ajuntarnos ab los noys, pera 'ls quals ferem propósit d' animarnos y viure, sinó sense tristesa, al menys ab resignació.

Reventats de cansament y d' emocions, los nostres fillets s' havian adormit. Aconselli á sa mare que fés altre tant, y, á tal punt d' abatiment havian arribat sas forsas espirituals y corporals, que la pobra lográ endormiscarse.

IV

Durant aquest moment de repós, comensí á calcular ab esglay las conseqüencias de la situació ilegal en que 'm trovava.

«Me s' es mort un nen en los brassos—me deya jo mateix:— jo devia darne part á l' autoritat municipal del lloch hont succehí ó quan menys del poble més aprop, y no ho he fet.

«Al contrari, ho he amagat tant com he pogut y m' he emportat lo cadavre á cent lleguas d' allí; no gosant endurme'l descobert, en lloch de procurar que l' autoritat competent l' examínés y me 'l fés enterrar, jo pe'l meu compte, me 'l he endut dins d' una caixa.

«Y ara allí s' está, sense haverlo declarat y sense nom, barrejat ab los viatjers y 'ls equipatges.

«Triple mancament!

«Es ben cert que tot aixó ho he fet sense intenció meditada, sinó per l' encadenament natural de las complicacions qu' ha dut la situació en que 'm trovo y com per efecte d' una voluntat superior.

«Mes, qué 'm passarà á París?

«Arrenglerán los meus bultos demunt del taulell.

«Entre ells hi haurá aquella caixeta terrible y l' aduana s' hi acostará ab lo guix als dits pera ferhi la seva *creu fiscal*.

«Qué li respondré jo quan, sense cap dupte, me preguntará:

—¿Qué hi há aquí dins?—

«Dues cosas puch fer:

«1.ª Esperar la pregunta, y si no me la fa endurme'n l' estimada caixeta sense dir res.

«2.ª Si, al contrari, me fa la pregunta, dirli: Esperéume, y anarme'n á trovar lo comissari de l' estació á explicarli lo que 'm passa. Las nostras llágrimas l' han de convéncer y 'ns deixarà passar.

«Peró y si son càrrech li imposa lo penós deber de detinernos á la mare y á mí, ó á mí solament, ó solament la caixa, qu' m respon de que aquesta emoció, al darrera de tantas altrás, no pot fer alocar á la pobre mare?

«Pensarho no més m' esglaya.»

Y quedí una estona ensitjat en lo desfalliment y la desesperació, fins que vaig aixecarme exclamant: «Sia lo que Deu vulla,» y comensí á passejarme ab una mena d' ensopiment qu' era, ben segur, efecte del espant de mos propis pensaments.

De cop m' assaltá una idea:

«A París hi tinch un amich qu' es company d' un bon comissari de policia; si pogués ferli á saber que hi aném?»

«Prou, si aquí hi há un telégrafo! ¡Gracias, Deu meu, d' haverme inspirat!»—

Y vaig córrer cap al telégrafo. L' hora pe'l públich havia passat ja: peró un empleat molt amable va prometre'm ferme marxar lo telégrama l' ensentdemá á primera hora.

Y vaig retirarme tranquil y quasi bé joyós.

(Seguirá)

RECORTS D' ENRICH HEINE

LO RETURN

XXXVII

Está oprimit mon cor.
Ab ardenta anyoransa jo somnío
en los meus jorns passats.
¡Qué cómodo y qué bell
estatge n' era 'l mon qu' avuy ansío
de la vida 'ls moments qué regalats!

Quant desordre hi ha avuy!
quanta miseria y fressa y quant bullia
aixordant al més sort!
Sembla qu' ha finat Deu
allá dalt y aquí baix tot dona indici
de que 'l diable axerit també s' es mort.

Tot, tot té un aire estrany:
tot es, tonto, embrollat, fosch y patétich
tot fa dol de mirar!
ay! sens lo brí d' amor
que guarda encara l' hom, dols y poétich
lo cor en lloch podria reposar.

XXXIX

En somnis jo vaig veure á ma estimada.
Pobra dona, abatuda de tristesa,
tot just oberta al goig y á la bellesa
negrament desgraciada
s' inclinava abatuda, mustigada.

Duya un infant al bras y altre 'n conduhia
per la má: son esguart entenebrit,
l' ayre del caminar, lo seu vestit
y tota ella trahía
la miseria y l' angunia que patia.

—Anava per la plassa ab greu fatích
y en la plassa-mercat logro trobarla:
me veu, me mira, y jo, ab tranquila parla,
ab veu de bon amich
acostamtme á sa orella aixís li dich:

Estás malalta, pàlida:
á casa meva vina;
trevallaré ab constancia
per tú de nit y dia.
Procuraré que 't vejas
menjada y ben vestida.
Als dos infants que portas
jo vull aconduhirne,
mes á tú la primera
pobra angustiada aymía.
Jamay he de contarte
que 't vaig estimá un dia,
y quant la mort piadosa
acabi tas desdichas
jo iré á regar ta tomba
ab llágrimas benignas.

JOAQUIN RIERA Y BERTRAN.

LAS LANSGEMEINDES DE LA SUISSA

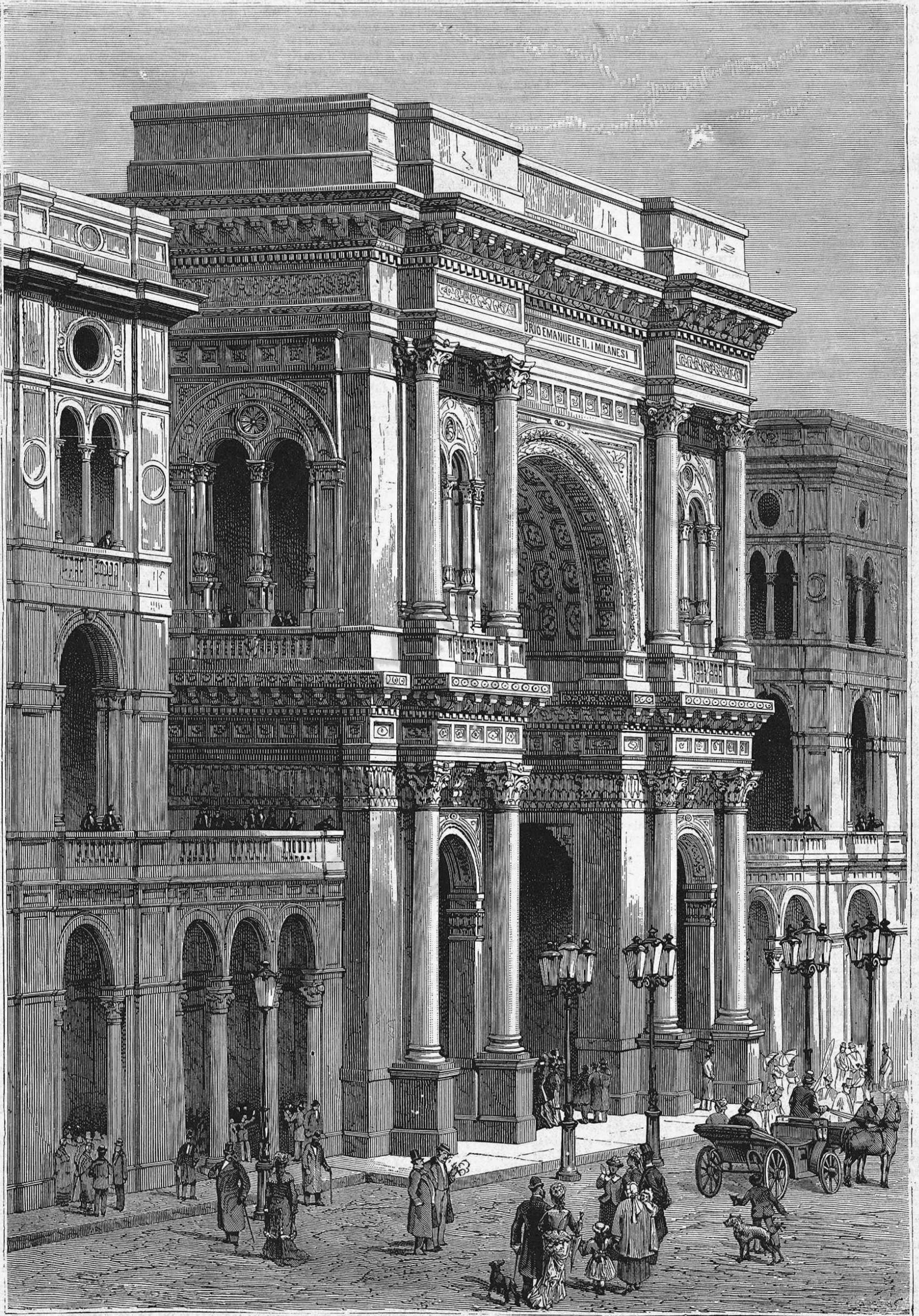
II *

QUAN un escriu desde lluny y no pot veure las probas de la impremta, fácil es que se li atribueixin grans disbarats, y aixó va succehirme en

* Vegis lo número del 30 del passat Setembre.

LA TARDOR — COMPOSICIÓ Y DIBUÍX DE JOSEPH LLOVERA

MILAN — GALERIA DE VICTOR MANEL

un ó dos punts del primer article sobre las *Lansgemeindes* de la Suïssa. En ell se 'm fa dir que 'ls montanyesos del alt Unterwal van pendre y cremar lo castell de Landenberg en 1808, essent aixís que la llegenda fixa aquestos fets no més que cinch sigles endarrera, ó sigui en 1308: al ciutatá de Glaris que va dar-me datos sobre la *Lansgemeinde* del seu cantó, se li fa dir que aquest conta més de vuyt mil electors, quan en realitat no arriban á tal número. Per deixar las cosas en son verdader punt comenso avuy fent aquestas esmenas.

En mon article primer vaig deixar pera lo segon lo acabar de dar una idea de la característica institució suïssa que ve conservantse á través dels sigles, y al ferho, la única dificultat ab que 'm trobo es que la abundancia de datos que tinch recullits fa molt difícil la elecció, puig que tots ells son tan interessants com curiosos.

Totas las sis *Lansgemeindes* que avuy se conservan se reuneixen, com vaig ja dir, á darrers d' Abril ó primers de Maig, en lo diumenje designat per la costum ó la constitució del cantó respectiu. Reunjt lo poble, apareixen las autoritats ab més ó menos cerimonia y comitiva, y després que lo Ugier ha invitat á surtir del rotllo als que no tinguin dret á estarhi com ciutadans actius ó electors, comensa l' acte per una senzilla cerimonia relligiosa.

De las sis *Lansgemeindes* actuals n' hi ha quatre de católicas y duas de protestants, á pesar de qual diferencia de relligions se celebran ab la mateixa tranquil·litat y bon ordre las unas que las otras. La cerimonia relligiosa varia en ellas, com pot suposarse. En las quatre católicas, ó be 's diu una missa com en l' alt Unterwal, ó be 's resan alguns *paternoster* y *avemaria*, ó be prega cada hu en veu baixa. De las duas protestants, que son las de Glarus y de l' Appenzell exterior, lo *Landamman* convida als reunits á recullirse un moment y á dirigirse al deu de sos avis en la primera, y en la segona tot lo poble entona lo cántich « De tu 's després tota vida », fent coro á las societats musicals del cantó, que s' agrupan al peu de la tribuna de la presidencia.

Avans de la cerimonia relligiosa, en algunas *Lansgemeindes* comensa lo *Landamman* per preguntar al poble reunjt « si vol respondre á la invitació que li fa son govern y celebrar *Lansgemeinde* ». Després de un moment de silenci, si no hi ha cap objecció, lo Ugier, prenent la veu del poble, respont: « Molt honorable senyor *Landamman*; volém celebrar *Lansgemeinde* segons las antigas costums ». Després de aquest acte de soberanía comensa la cerimonia relligiosa.

Per regla general, todas las *Lansgemeindes* passen luego á la elecció de cárrechs. Se fan llistas dels noms que se proposan pera *Landamman*, membres del govern, etc., etc., y luego 's procedeix á votar nom per nom. Si 'ls proposats son més de dos, las primeras votacions serveixen per excloure als que tenen menos partidaris, y quan quedan reduhits á dos se fa la votació definitiva. Ordinariament los Ugiers son los encarregats de proclamar lo resultat de las votacions, pero quan aquestas son dubtosas ó alguns electors ho reclaman, lo *Landamman* nombra experts, prenentne un de cada una de las opinions que lluytan. Una volta 'ls Ugiers ó en son cas los experts han proclamat lo resultat, tot hom l' acata com á lley del cantó y l' secretari 'n pren nota en lo llibre oficial, anomenat « Lo llibre de la terra ».

Las eleccions y votacions se fan sempre pel medi de alsar las mans y en duas vegadas. A la veu del *Landamman* ó del Ugier alsan primer las mans los que estan per la afirmativa, y luego, abaixantlas aquestos, las alsan á sa vegada los que opinan per la negativa, y es ben difícil que no 's vegi á cop d' ull quina opinió domina. Alguna vegada los vots han estat tan empatats que ha sigut difícil formarse cárrech del resultat; allavors s' ha acudit al medi de fer desfilar als que deyan sí y luego als que deyan no, contantsels al passar per davant dels encarregats de judicar la votació.

En la mateixa *Lansgemeinde* prenen los elegits possessió del cárrech, que 'ls dona, per regla general, lo mateix Ugier, y al empunyar lo nou *Landamman* la espasa de la lley, símbol de son alt cárrech, pronuncia ó llegeix un discurs programa. Dich llegeix, perque en las *Lansgemeindes* no hi ha etiquetas ni falsas modestias y 'l que surt elegit acostuma ja saberho per endavant y pot prepararse. Aquestos discursos son de lo més curiosos de las *Lansgemeindes*, puig moltes vegadas lo president se ocupa de las més altas qüestions de política trascendental, com si 's dirigís á un congrés de diplomátichs y no á alguns centenars ó milers de pastors y pagesos.

Entra luego la reunió á ocupar-se en fer y desfer lleys, puig que ella es l' únic poder llegendatiu del país. Avuy sols poden discutir-se los projectes posats á la ordre del dia, que ab l' anticipació deguda fa estampar lo govern y passa á domicili de tots los electors, pero no per aixó perden aquestos lo dret de iniciativa, puig que en son temps han tingut lo dret de demanar la inclusió de lo

que vulguin proposar en la dita ordre del dia. He vist alguna d' aquestas ordres del dia en cantons de moviment, y contenian sis, vuyt y més punts subjectes á discussió y votació. A pesar d' aquesta abundancia de assumptos, com que la opinió s' ha ja format al reunir-se la *Lansgemeinde*, aquesta los despatxa en pocas horas. Allí 's donan rahons y no 's fan discursos, y te més éxit lo qui sab dir quatre frases gráficas y expresivas, que no pas lo que volgués fer gala d' eloqüencia, que es moneda que allí no passa.

En mitx de sa simplicitat casi patriarcal, las *Lansgemeindes* ofereixen escenas incomparables per sa grandiositat magestuosa. Jo no sé que pugui donarse un quadro més imponent, que 'l qui presenta, per exemple, la *Lansgemeinde* del Appenzell exterior quan juramenta al *Landamman* y aquest á sa vegada la juramenta á n' ella. Després de llegirse al elegit la fórmula del jurament expresiva y enérgica, lo nou jefe del petit estat alsa la má, y descubrintse devant de la magestat del poble reunjt, promet y jura ser fidel á las lleys y á las costums de la terra. Y com en una democracia ben organizada tots los debers son mutuos, tan bon punt lo poble ha juramentat al *Landamman* aquest juramenta al poble. En moment tan solemne, los deu mil caps se descubren, s' alsan deu mil mans, y deu mil bocas pausada y distintament repeteixen la fórmula que l' encarregat llegeix frase per frase ó paraula per paraula. Terminada la imponent cerimonia, lo *Landamman* alsa la sessió, desitjant á cada un dels reunits una felis tornada á casa seva y tota mena de prosperitats durant l' anyada. Aquest quadro, desarrollat al aire lliure y del que son actors montanyesos senzills que viuen tan lliures com l' aire que circula per sas valls accidentadas, sols podria ser pintat per un Miquel Angel que s' hagués fet y criat al alé d' aquellas institucions tradicionals que son lo poema de la democracia.

Tals son las *Lansgemeindes* de la Suïssa, que per desgracia tendeixen á desapareixe, gracias á la exuberancia de vida que deguda en gran part á tals institucions ha adquirit aquell país, y que las fa ja impossibles. Avuy son sols sis las que 's reuneixen, mentres que en la antigua Confederació dels Tretze Cantons eran onze, si be que es precís fer constar que de las cinch desaparegudas, sols una, la de Schuyz, caigué víctima de discordias intestinas. De las quatre restants, duas van deixar de existir per haver desaparegut á principis del sigle los petitíssims cantons en que funcionaban, la tercera per haverse refós en un los dos mitjos cantons de Glaris, y la quarta, ó sigui la de Zoug, que va deixar de funcionar de fet, despres de no haver sigut may una verdadera *Lansgemeinde* llegendativa.

Las sis que avuy quedan, encara que vagin perdent sa fisonomia tradicional, conservan tota sa forsa y están verdaderament arreladas. Lo mateix las quatre católicas que las duas protestants; aixís las pastorals y senzillas, com las de cantons industrials y modernizats, están encarnadas en l' esprit del país, y todas tenen tant vigor, que á pesar de la petitesa dels cantons en que funcionan, han sigut y segueixen sent un gran obstacle á la manía unificadora que ha estat de moda á Suïssa, com per tot arreu. Los pobles que intervenen en la política tan directament que sols en las reunions de tots los ciutadans resideix lo poder llegendatiu, son molt gelosos de sos drets y de sa independencia, y en ells trova un fortíssim apoyo lo sistema federatiu, que es l' ánima de la Suïssa.

No falta qui acusa á las *Lansgemeindes* de tendir cap al retrocés ó al menos al estancament y per tals motius se las combat com antiguallas. Cert es que en los petits cantons de *Lansgemeinde* no hi fan farrolla certas ideas, y no ho es menos que allí no 's teorisa com en altres punts en que, á pesar de las teorías no s' ha solidat encara ni l' régimen representatiu; pero á pesar de tot, valen més los fets d' allí que las paraulas d' altres llochs. No vull saber si las *Lansgemeindes* tiran cap endarrera, pero si vull fer constar alguns datos eloqüents, ó sigui:

Primer. Que 'ls cantons de *Lansgemeinde* no son pas inferiors als altres suïssos, y son molt superiors en sa vida aixís moral com material á la majoria de las regions d' Europa que tenen un genero de vida semblant al seu.

Segon. Que las escolas, establiments benéfichs, iglesias y tot lo demás que constitueix la vida moral d' un poble, deixan molt poch que desitjar en los cantons de *Lansgemeinde*.

Tercera. Que 'ls medis materials, com camins, carreteras, telégrafos, etc., etc., están tant desenrotllats allí com en qualsevol punt dels més civilizats d' Europa, acudinthi més estrangers que á cap altre y trobantse allí més ben tractats que en lloch més. Suïssa, ab menos de tres milions d' habitants, te mil estacions telegráficas, ó sigui tres vegadas més que Espanya, que conta divuyt milions d' habitants, y 'ls cantons de *Lansgemeinde* tenen al menos las que corresponen á sa població y territori.

Quart. Que 'ls cantons de *Lansgemeinde*, ab tot y ser en general pastorals y agrícolas, no han quedat gens ni mica endarrerits en lo moviment dels temps moderns.

Vejis, donchs, ab quanta rahó deyam al principi d' aquest incomplet treball, que si la Suïssa es l' oásis d' Europa, las *Lansgemeindes* son l' oásis de la Suïssa. L' home irreflexiu, al visitar las valls que forman la confederació, quedarà extasiat devant de las maravellas alpinas, mentres que l' pensador que estimi la seva dignitat d' home, anirà á Suïssa no per atravesar *glaciers* ni per disfrutar de sorprenents panoramas, sino per rejuvenirse devant del incomparable espectacle de pobles majors d' edat, que fa sigles han sortit de tota tutela, y que 's bastan á cuidar de sos propis interessos de tota mena.

V. ALMIRALL.

JULIÀ GAYARRE

Qui hagués, com vosté, sentit á Rubini! deyam un dia á un respectable vellet aficionadíssim al art del bell cant.

—Aixó ray, es mol fácil.

—Vagin á Madrid á sentir en Gayarre ó tinguin paciència esperant qu' en Gayarre vinga á Barcelona.

—Donchs, vosté que l' ha sentit, díguins qui es aquest ensalsat tenor que avuy assombra l' mon musical?

—En Gayarre es un navarro que contarà uns trenta cinch anys, fill d' una modesta familia que molt jóve lo enviá á Pamplona, la capital del seu antich regne, per dedicarlo al comers.

De la mateixa manera que una llavó no esclata fins que trova condicions favorables, aquest jove no pogué mostrar quant podia esperar-se d' ell, fins als 18 anys, quan per iniciativa de don Conrat García s' organís en aquella ciutat un orfeo; Gayarre no compregué que Deu no l' havia cridat per lo camí que seguía fins á las horas que fou quan esclataren las facultats y la decidida vocació d' aquest tenor. Sa veu deixaba pasmat á qui 'l sentia, y volgué la sort d' éll y de l' art lirich, que son país lo reputat mestre Eslava anés á Pamplona. Sentirlo y entussiasmarse, tot fou igual; volgué coneixerlo y ab veu autorisada y solemne com á valió mestre, l' exhortá á que 's dediqués al cant, augurantli la brillant carrera que mes tart havia de fer.

Admirat Gayarre de semblant profecia, per venir de llavis tan autorisats y afalagat per la perspectiva dels triunfos que li vaticinaban, dexá son país y se 'n aná á Madrid á fer oposicions á una plassa de alumno del conservatori, que li fou concedida per unanimitat y que conservá fins á l' any 1868 que fou suprimida per lo govern provisional.

No li quedá á las horas altre recurs que entrar de corista al teatro de la Sarsuela per esperar millors temps. Lluny de fer com altres que s' engorronixen en un puesto del coro per no sortirne may més, compregué Gayarre que la seva misió era més alta que la de comparsa-cantant, puig que altre cosa no son los coristas.

S' entorná á Navarra, doná dos concerts y provehit de petita suma de diners y gran capital de facultats, marxá á Italia. Avans d' un any ja debutaba en lo teatro de Varese, ab *L' elixir d' amore*. Aquest fou lo primer pas de la carrera de tenor, y aquest son primer y ruidós éczit.

Del Varese, pujant de categoría, passá al Carcano, y del Carcano, passant per altres notables teatros de Italia, arribá á Roma obtenint un triunfo en la *Africana*, que 'l portá á trepitjar las taulas dels teatros russos y austriachs. Altre vegada á Italia, lo públich de la *Scala* de Milan sancioná la profecia del mestre Eslava. En lo teatro de Covent-Garden de Lóndres li esperaban los mateixos triunfos de per tot arreu, que d' Inglaterra l' acompanyaren per los teatros d' América y 'l portaren al Real de Madrid en 1877.

Lo seu hermós timbre de veu alcansa, com Rubini, las notas més altas de la seva tessitura; y prova ben manifesta ne dona en l' aria de *D. Sebastia* y en los *Puritans* tenint superior á aquell famós tenor lo foch artístich y lo repertori. Aquest es vastíssim, ja que desde las filigranadas melódias de Bellini fins á las valentas y enrevessadas óperas de Wagner, tots los mestres y totes las escolas entran en lo seu inagotable repertori. Posseheix al mateix temps un *fiato* imponderable, no semblan sino que los seus pulmons se conservan plens de l' ayre fresch y puríssim de las crestas pirenyacas del seu país, que respirá en sa juvenut. Emiteix las notas més agudas ab assombrosa facilitat; y 's queda tan tranquil després de cantar, que moltes vegadas acabat d' un acte de fatiga se queda en las taulas tot un intermedi conversant absos amichs y admiradors ab la mateixa frescura que sino hagués comensat tal acte, y si 's retira á sa cambra de vestir, ho fa cantant ab la major frescura los ensisadors cantars de nostre patria.

Al admirar aquestes facultats me vingué á la memòria una frase d' un reputat escriptor paísà nostre; *Deu ha estat verdaderament despilfarrador*, escribia un dia referint-se á las facultats del cap d' en Castelar. Aquesta mateixa frase se pot aplicar á Gayarre.

La naturalesa capritxosa que 'n las provincies meridionals d' Espanya dona Fortunys y altres pintors que de la seva enlluernadora paleta trasladan raigs de llum y prodigis de color sobre una tela; en las provincies del Nort y sobre tot en Navarra, dona potents tenors com Gayarre, notables concertistas com Sarasate, pous de ciencia musical com Eslava, é inspirats mestres com Arrieta, honra y gloria de l' ópera nacional.

Gayarre no 's limitá solament á las sevas facultats, puig aprengué ab profit las lliçons de sos mestres, sobre tot las de don Llatzer María Puig, que habia alcançat los temps de la Malibrán y de Rubini, y cultivat també l' art del bell cant.

No pará aquí tampoch Gayarre, sinó que fent com Napoleón I que á la vigília de la seva consagració demaná á lo gran trágich Thalma que li ensenyés de portar la púrpura de Cárlo Magno, conseguí de lo nostre primer actor Rafel Calvo algunas lliçons de l' art de trepitjar la escena.

Emiteix la veu de la manera que li dona la gana, y es tal lo que la domina que una mateixa nota, l' obra, la tanca, l' allarga y l' escursa á voluntat, imprimint los més encantadors efectes á la pesa qu' escecuta.

Molt y molt tindria que parlarlos d' aquesta gloria nacional. No he fet més que presentarlos; no he volgut fer un judici crítich, máxime quan sols li he sentit duas óperas (*Favorita y Lucrecia*). Séntintlo quan tinguin ocasió y vostés que pertanyen al públich imparcial é ilustrat, lo jutjarán millor que jo.

Digué axó lo vell, nos regalá lo retrato del tenor y en aquest punt arribárem davant del Liceo.

Una empresa composta de joves intel·ligents y entusiastas (no de mercaders del art) anunciaba la próxima obertura del gran teatro y entre altres notabilitats del mon musical nos prometia á Gayarre.

* *

Al cap d' uns quants dias las promesas s' habian realisat tornárem á passar per davant del Liceo y lo cartell anunciaba los *Puritans*, cantats per lo gran tenor.

—Vagin al teatro y no 's lamentin de no haber sentit á Rubini.

Nos girárem per veurer qui era que 'ns dirigia la paraula, y vejérem al vellet amich nostre, que denodadament desafiaba las empentas de una atapada muralla de gent per arribar á pendre entrada.

Nosaltres nos hi juntárem anhelosos de sentir á en Gayarre.

J. M. PASCUAL

LO PENSAMENT CAPDAL

DEL

CENTRE CATALÁ EN LA HABANA

Quí s' haja cregut que sols pera diversions s' iniciá 'l pensament d' establir en aquesta ciutat un «Centre Catalá» va ben equivocat, com també s' equivoca qui 's figuri que pot decaure l' esprit de la societat del Centre y ferne d' ell un club polítich. Aquesta última suposició es completament gratuita, absurda é impossible; no hi ha més que llegir lo Reglament pera convencers.

La idea principal, lo projecte noble, lo pensament patriótic que mugué als iniciadors del Centre á reunir-se la nit del 12 de Juny en lo pati del café de Washington fou la d' apoyar lo foment de la producció nacional. La mira principal va ésser la d' aixecar la producció espanyola, donantli 'l lloch que li perteneix, avuy que tan decayguda, tan abandonada y tan prompte á caure está per la poca protecció.

La lluyta renyidíssima entre 'ls proteccionistas y lliurecambistas; la patriótic conducta del poble catalá en pes, abessant al proteccionisme, clau de salvació de la Industria Nacional, nos ensenyaren lo camí que 'ls catalans en Cuba teniam de seguir; per ço nosaltres, que tenim los mateixos sentiments y las mateixas ideas que 'ls catalans de la Península, plens d' entusiasme lo seguirem, y més encara, que en nostre cervell bull un sistema de fer propaganda dels productes d' Espanya en tots los mercats del Nou Mon, que si troba eco entre 'ls productors peninsulars podrem ben dir que 'l pervenir es nostre.

Nostre sistema de propaganda consisteix en obrir petites exposicions permanents d' efectes nacionals en tots los punts d' América, al fi y efecte de que desde l' estret de Bhering, si es possible, fins al estret de Magallanes se 'ns coneixi, no sols per lo que som si que també

per lo que valem respecte á industria, arts y ciencias. Publicar després las bellesas, qualitats y preus d' aquells articles exposats y anunciarlos profusament; fer activa propaganda pera surtirne d' ells, es nostre desitj; obrint d' aquest modo nous mercats per Espanya, y per conseqüencia facilitarli més treball y acreditar, en una paraula, la producció espanyola en general.

Que aquest resultat s' obtindria no hi ha dupte donat nostre caràcter actiu y emprenedor; y ¡qué hermós no seria llavors que ab motiu del increment obtingut en la venda de nostres productes en América, nostras fábricas tinguessen que moures continuament, y que nostres obrers, ab la rialleta als llabis, treballassen contents, ab la esperansa y convicció de no veures amencassats may més per aquesta plaga que de quan en quan avuy los martirisa, y que té per nom la *huelga*!

Y qui diu que seguint aquest régimen d' extendre y acreditar nostres productes no poguessem després conseguir dels Governos americans ventatjas de més ó menys importancia sobre la importació d' alguns de nostres productes?

Y qui nega que conseguida alguna franquicia, per petita que fos, no haviam de rellevar en l' América á molts productes estrangers?

Productors espanyols, productors catalans: penseu un poch més; esteu en la convicció de que molts productes que teniu á casa no surten al mercat públich per vostra indiferencia. Qualsevol article, per infim que siga, té fácil surtida sempre que hi haja gust en adornarlo un poch, que per lo general dos efectes d' una mateixa industria, de primera l' un y de segona l' altre, si 'l de segona ve més ben arreglat que 'l de primera obté aquell millor preu que 'l de primera. Aixís passa en molts mercats d' América y lo mateix en molts altres. La vista es la que fa 'l preu.

Lo «Centre Catalá» de la Habana vol portar á cap aquest pensament; millor dit: vol ensajarlo. Si 'ls productors espanyols, més interessats que ningú en lo cumpliment d' aquest projecte, 'ns ajudan, y las societats de Foment d' Espanya 'ns secundan, com esperém, ¡quí sap! tal volta lo que avuy es un somni arribaria á ésser pura realitat.

No desmayém; seguim la propaganda; la negació de protecció d' una ó més individualitats, ó la falta d' ajuda d' alguna corporació, no 'ns acobardaria en nostra empresa, la seguiriam ab los pochs que 'ns ajudessen y en últim cas ho fariam sols; ¡de tanta importancia ho creyem pera 'l desarrollo de la producció catalana, y d' Espanya en general!

Per aquest objecte, la Junta Directiva del «Centre Catalá» pensa dirigir una rahonada y extensa circular á tots los productors y á todas las societats de Foment d' Espanya, demanantlos sa ajuda pera portar á efecte 'l pensament grandió que 'ns anima. Inútil crech dir que la seguretat y tota la garantia que s' exigís pera 'ls productes que 's rebessen, aixó no faltaria, y pera contestar á qualsevol maliciós que duptés de tal afirmació bastaria dirlos que la firma, representació y antiguetat de molts senyors que componen la Junta Directiva del Centre allunyan la idea de tot dupte.

Y per últim, la cuota que als expositors se cobraria pel lloch que ocupessen sos productes en la exposició seria tan sols lo necessari pera cubrir los gastos que originés la conservació y llimpia del local á exposició destinat; total una miseria.

Tots esperem que la contestació á la circular per los productors espanyols será afirmativa. Si aixís no fos, per nostra Catalunya particularment y per nostra Mare Patria ho sentiriam.

GABRIEL COSTA NOGUERAS.

Habana 15 d' Octubre de 1881.

NOVAS

Tenim la satisfacció de poder anunciar á nostres lectors que 'l distingit dibuixant catalá don Joseph Lluís Pellicer, actualment resident en Paris, accedint á indicacions del nostre Director de LA ILUSTRACIÓ CATALANA s' ha encarregat de dibuixar pera la mateixa una collecció d' alegorias que representan los dotze mesos del any, qu' estém segurs han de cridar l' atenció de nostres lectors y de tots los amants del art en general.

Lo distingit escriptor senyor don Abdon de Paz que fins ara ha vingut desempenyant la secretaría de nostre govern de provincia ha tingut la galanteria, al abandonar á nostra ciutat, de despedirse molt afectuosament de nostra Redacció, enviantnos al mateix temps un exemplar de sa notable obra *Luz en la tierra*, que l' hi fou premiada per l' Academia de Ciencias morales y políticas. Agraheim al senyor de Paz la esquisita galanteria qu' ha tingut pera nosaltres y prometem ocu-

parnos de son treball com l' importancia del mateix es mereix.

Ab motiu de celebrar la inauguració del present any académich, l' «Ateneo Escolar» doná 'l dilluns 31 del passat, en los salons del «Institut de Foment del Treball Nacional» una vetllada musical-literaria, en la que 's llegiren composicions en prosa y vers dels Srs. Ruiz Aguilera, Pagés de Puig, Arquerino, Vilanova, Jaumeandreu, Illa, Perés, Bassegoda, Rius y altres, executant-se además pessas vocals é instrumentals per los Srs. Daniel, Baratta, Sadurní y 'l barítono Sr. Senatori.

Totas las composicions foren estrepitosament aplaudidas, portantse la concurrencia un gratíssim recort d' aquesta vetllada tan lluhida.

Los editors de Madrid Srs. Faquineto y C.^a han posat á la venta 'l segon tomo del *Primer Diccionario general etimológico de la lengua española*, que está publicant D. Roch Bárcia, y tant aqueix tomo com lo primer, elegantment encuadernats, se venen al preu de 170 y 180 rals en Madrid y 180 y 190 en provincies ahont s' envian frants de port y certificats.

BELLAS ARTS

son escasas las obras de que 'ns hem de ocupar en la present revista. En lo establiment del senyor Parés s' han exposat, durant la present setmana, diferents cuadros y esculturas, entre 'ls que n' hi figuran de verdader mérit.

Comensarém per la pintura. En preferent lloch deu mencionarse un preciós paisatge del Sr. Alfaro. Aquest artista ha donat á la factura de sos cuadros un sentit més enérgich y vigorós; així es que sens perdre cap de las recomenables cualitats que sempre hem trobat en son modo de fer, nos sorpren agradablement en la entonació total, ab la riquesa y las armonias del colorit. En sas composicions intepreta bé la naturalesa, la sent bé, y corresponent la execució al pensament, la obra resulta simpática, rica y brillant. N' es bona proba lo quadret que te esposat aquesta setmana y que representa un prat en que pastoran alguns bous. Los arbres que limitan lo prat, lo terreno aspre y descubert del primer terme, son d' una vritat sorprenent; la perspectiva aérea acaba de donar en aquell cuadro lo caràcter animat y brillant que atrau desde 'l primer cop de vista la atenció del observador.

Notable contrast forman ab lo citat cuadro, tres que ha exposat lo Sr. Roig y Martí. Ficsantnos més especialment en lo de major tamany y que representa una marina, hi farem notar cualitats que s' poden fé extensivas á los dos restants. La factura es un tant acomoda y l' efecte de la llum tan intens que lo relleu que dona á los objectes y lo tó uniforme predominant en ella es d' un realisme tal volta exagerat. No 's pot dir que hi haje infidelitat en la copia, pero qué es lo que si troba á faltar? Lo que no deu faltar may en las produccions del artista; la subjectivitat que dona caràcter al conjunt. Los efectes que la llum nos ofereix al joch dels nubols ó al trencarse en las aguas, la intensitat de aquella, la disposició dels objectes ferits per ella, impresionan de molt variat modo; en una composició sentida la naturalesa obeheix al artista y desperta sentiments determinats, sentiments que respónen al que predominaba en l' ánimo del pintor. Cuan lo paisatge ó la marina es una reproducció fidel ó un estudi, raras vegadas succeix aixís; hi ha que limitarse á dir que la execució es dolenta, mitjana ó bona. En aquest últim cas s' troban los quadrets del Sr. Roig y Martí.

Lo Sr. Pujadas ha presentat varios estudios al llápis y sumillo, entre los que mereixen especial menció dos tipos de andalusas y algunas testas hábilmente dibuixadas. Aquesta classe de treballs los hem mirat sempre ab particular interés, puig creyém que en ells se manifesta la expontaneitat del artista. No s' pot buscar en ells los recursos del color, que ha de suplir aquell ab los efectes del clar y obscur; pero en cambi son geni hi pot campejar d' una manera franca y vigorosa.

Dos quadrets d' assumpto relligiós, deguts al Sr. Barcia, cridan desde luego l' atenció per son conjunt armónich y simpátich. Recorda l' estil de la escola de Perusa y més especialment lo de Fra Angelico. En lo primer, dividit en tres compartiments, apareix la Verge assentada en gòtica cadira y sostenint en sa falda l' infant Jesús; á sos costats Santa Eularia y Santa Madrona, portant sos simbólichs atributs. La Verge 's troba sota un dossier calat, als costats del que campejan sobre fondo d' or los escuts de Catalunya.

Aquesta composició en son conjunt es armónica, puig l' or y 'ls colors s' hi troban justament distribuïts. Tal volta s' hi notará algun defecte de colorit y de dibuix en las figuras, primas segons lo sentit místich de la escola,

y seguint lo mateix, la encarnació es defectuosa y la femsomia poch expressiva: la cara de la Verge nos sembla un xich esfumada, tal volta porque ha volgut l'artista presentarla á través de la misteriosa resplandor que roveja als elegits.

No podem, en cambi, recomanar del mateix modo lo segon quadro del mateix pintor, en que presenta á la Verge dreta y ab l'infant als brassos: s'hi notan certes faltas de dibuix, faltas que saltan molt á la vista en la figura del Jesús. Però, com los efectes están ben entesos lo quadro 's fa simpátich.

La escola seguida per aquest artista requereix més que cap altra gran perfecció en lo dibuix; brilla per la expressió tranquila y mística de sas figuras, altres tants símbols de las virtuts cristianes, que destaquen entre fondos blaus y serens com lo cel, ó bé brillants y uniformes, reproduheixen las visions beatíficas de las ánimas escullidas. Y just es que diguem que per la ordenació, pel dibuix, per la sobrietat del colorit, s'avé perfectament ab l'estil gòtich. Aquellas figuras dels elegits, dels sants y dels àngels s'han fet per pujar envers la nau gòtica, ó per mirar al tenebrós santuari desde las vidrieras esmaltadas de colors.

Lo senyor Gamot ha exposat una figura del Amor, dreta, y en la que representa al deu cremantse las alas. Es una figura ben modelada, en que la posa no deixa de esser natural, pero que no pot agradar precisament per son extremat realisme. A la etat en que 's representa al deu, ja 's compren de sobras que la figura no pot ser completament proporcionada, defecte que 's fa sentir en lo conjunt. L'acció dona lloch á que las camias se presentin envaradas lo que per altra part li treu gracia; ademés d'aixó son objecte es difícil de traduhirse per l'esculptura.

En resúm, en l'estàtua del senyor Gamot, sobre de la que, sols manifestém nostre modo de sentir y no defectes en lo modo de fer, hi trobem massa al modelo.

Lo senyor Montserrat ha exposat dos bustos en los que s'hi troban condicions recomenables. Son modo de fer, paregut al del senyor Reynés nos agrada per la valentia y l' desembrás ab que 's manifesta. Suposém qu' un d'aquestos bustos representa la melancolia y l'altre lo plaher; y entre 'ls dos preferim aquest, per que las qualitats mentadas s'hi troban en més alt grau; en cambi en la melancolia la factura sembla haber estat supeditada al pensament. La expressió es tal volta més notable en aquesta, pero en las duas s'hi nota inspiració facilitat y gust.

Un altre busto hem vist del mateix escultor representant una jove ab lo cap cubert per un mocador. Es una variant á lo que 'ns ha semblat del segon d'aquells, ab petites diferencias de detall.

En lo citat establiment hem vist també una preciosa taula, estil del renaixement ab son corresponent mirall. Es elegant la taula per sa forma esbelta, de esquisit gust la ornamentació y 'ls tons dats al or ben entesos. En la part del mirall un graciós grupo de coloms entre garlandas de rosas, donan al conjunt un caràcter elegant, senzill y sever.

Son dignes d'esser encaridas aquestas qualitats, puig per medi de tals obras se dona á coneixer que en Bar-

tas figuras hábilment distribuïdas y agrupadas semblan distingirse á través d'un atmosfera vaporosa que acaba de dar caràcter á la escena, per més que acuci certa falta del clar obscur en sa part inferior. En lo centro de la sala un mosso presenta 'l compte á un complet caballer, mentres las máscaras que li fan *vis á vis* s'aixecan ab alegre indiferencia de las cadiras. Un elegant grupo de tres graciosas máscaras ab capritxosos trajos se distingeix á son costat com dominant l'escena.

A la dreta y en primer terme duas *chulas* menjant en agradable companyia, mentres á l'esquerra una parella s'allunya en grata conversació. A segon terme s'agitan confosament grupos de máscaras que venen á completar lo quadro. Lo conjunt de aquest es brillant, animat y característich. S'hi veu molta llum y colors, en qual entonació predominan las tintas pàlidas, lo rosa, lo blau, lo groch, lo que podria contribuir á trobar en aquella falta de vigor, si las figuras de primer terme no acussessin energia en lo colorit. Aquesta observació no seria infundada tractante del ropatge de las máscaras que ocupan lo centro del quadro, en qual fondo los tons amaratats, si be simpátichs á la vista, s'associen massa als que predominan en los ropatjes. Del dibuix poch hi ha que dir; pero lo senyor Llovera, en aquesta com en altres obras s'ha proposat fer gala de consumat colorista. Y ho ha lograt; porque los tipos que mereixen sa simpatia, enriquits ab prodigalitat per sa paleta, fan que 'l públich los saludí á primera vista com á antichs coneguts, sens cuidar-se dels camins que vulgui seguir un artista. Miri'l senyor Llovera á son voltant, inspiris en los variats assumptos que armonisan ab sas ricas facultats y dongui ample llibertat á sa inspiració que no será sens profit del art patri.

Aquestas últimas consideracions nos las feyam tot mirant un quadret del mateix artista, exposat en lo establiment de la plassa de la Verónica. En lo centro d'una sala, guarnida al estil del passat sigle, s'hi veuen tres *majas*, una probantse unas sabetas, las altres dos, una de ellas sentada, contemplan á la primera. Las tres figuras están ben dibuixadas; sa posa es natural, los ropatjes ben tractats, pero la encarnació es masa pujada; la gradació del clar obscur en lo fondo es lo que menos nos agrada. En cambi, en aquest mateix fondo hi ha detalls de primer ordre, un antich quadro ab gran march, una *cornucopia* y 'ls objectes que 's veuen sobre una arqueta y que son notables per son relleu. La mateixa valentia ab que 'l pintor ha atacat lo color ha dat lloch al únich defecte que podria trobarse en aquest quadro, simpátich en son conjunt, admirable en sos detalls, y d'una factura elegant y espontánea.

FRANCESH BARADO.

DON JOSEPH PEREZ MORIS

DIRECTOR DEL BOLETIN MERCANTIL DE PUERTO-RICO
ALEVOSAMENT ASSESSINAT LO DIA 30 DE SETEMBRE DE 1881

Fotografía de H. Gautier.—Puerto-Rico

celona 's cultivan ab éxit las arts en sas més variadas ramas.

D'un altre obra hem de dar compte á nostres lectors, obra que per tots conceptes mereix esser coneguda. Es un quadro del senyor Llovera que adorna una de las salas del restaurant Martin.

Representa la sala d'un restaurant en una nit de ball de máscaras. Allí s'hi trovan toreros y *chulas*, caballers y damas que lluheixen capritxosos trajos; y totas aques-

mateix fondo hi ha detalls de primer ordre, un antich quadro ab gran march, una *cornucopia* y 'ls objectes que 's veuen sobre una arqueta y que son notables per son relleu. La mateixa valentia ab que 'l pintor ha atacat lo color ha dat lloch al únich defecte que podria trobarse en aquest quadro, simpátich en son conjunt, admirable en sos detalls, y d'una factura elegant y espontánea.

FRANCESH BARADO.

BARCELONA — CASAS RECOMANABLES — BARCELONA

RESTAURANT MARTIN

Survey á la carta = Preu fixo

Situat en lo millor punt de la ciutat

5, Rambla del Centro, 5

Solanas y Pons

GRAN CAMISERÍA

Boquería, 16

Gran assortit de robes fetas y á mida

BENET FÁBREGAS

Cucurulla, 9, Sastrería

Banyes de Tras-Correu

Obert de las cinch del matí á las nou de la nit; situat en lo Passatge de la Pau

Dutxas de gran pressió -- Banyes de llimpieza y recreo, sulfurosos, y alcalins, etc., etc.

SALÓ de PERRUQUERÍA

J. MINISTRAL

Arch de Sta. Eularia, 5, primer Fernando VII, 27

Francisco Aurigemma

Especialitat

en Robas de Nuiatjes y Batetjos
3, Carrer de Fernando VII, 3

MAGATZEM de TEIXITS

al engrós

ROIG Y BARELLA

Fernando, 34, entresol

Abundant y variat assortit

de articles de punt, tant de llana com de coló

M. PIELLA DE AGÜES

Quintana, 12

Agencia de Aduanas en BARCELONA y PORT-BOU
VIUDA GARCÍA Y SANCHEZ

Carrer Traspalacio, 2

COMISSIONS CONSIGNACIONS y TRANZITS

TOMÁS GASPAR
Gran taller de Litografía

CANUDA, 8
Especialitat en Etiquetas y Rótuls pera Farmacias capritxo y elegancia en tota clase de Programas y Tarjetas de ball y demés traballs artístichs

Dipòsit de la fàbrica de porcellana

FLORENSA, GERMANS

23, Escudillers, 25

Magatzem de Novetats

PAU DESPAX

Especialitat en articles de Senyora

BAIXADA DE LA PRESÓ, 7